

**HATAY MÜCADELESİNDE
SİYASİ-ENTELEKTÜEL BİR PORTRE VE RİSALESİ:
AHMET SIRRI HOCAOĞLU
ZINDAN BEKÇİLERİ YAHUT HORTLAYAN ALİ KEMAL**

Olca ÖZKAYA DUMAN*

Volkan PAYASLI**

Öz

Kalemleriyle düşün dünyasına hizmet eden yazarların dönemin siyasal havasına bağlı olarak tarihsel bağlamda aldıkları rollerde değişiklikler olması kaçınılmazdır. Bu çalışmada da Hatay davasını düşün mücadelesi ile destekleyen Yenigün gazetesinin entelektüel kadrosunda yer alan Ahmet Sırrı Hocaoğlu'na ait Osmanlıca Türkçesiyle kaleme alınmış bir risale analiz edilecektir. Hocaoğlu 1936'da kendisini finanse etmeye çalışan bu bağlamda Fransız idarecilerinin doğrultusunda hareket etmek zorunda kalan Yenigün gazetesi ve yazarlarını, Milli Mücadele karşıtı olan dönemin Dâhiliye Vekili Ali Kemal'e ve Peyami Sabaha benzetmesi dikkate değerdir. Zira Yenigün gazetesi Hatay davasını destekleyen ilk ve tek gazete olması bakımından önemlidir. Çalışmada Hocaoğlu'nun argümanlarının doğru olup olmadığı tespit edilerek, Hatay basın davasına bu yönüyle açıklık getirmek çalışmanın temel sorunsalı olmuştur. Elde edilen çözümlerle Fransız manda idaresindeki Hatay davasını sürdüren basın mücadelesini söz konusu risale ekseninde gözler önüne sermekle literatürdeki bu yöndeki noksanlığın giderilmesi amaçlanmıştır. İltihaktan sonra Hocaoğlu'nun Hatay Barosu'nun kuruculuğunu üstlenmesi ve çok partili hayatta geçişle CHP ve DP ikilemi arasında kendine yer edinmeye çalışmasının, tarihsel arka plandaki manda yaşantısının da etkisinin ne olduğu açıklanarak, Hatay kültürel tarih yazımına katkı sağlanmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Sırrı Hocaoğlu, Entelektüel Kadro Hareketi, Yerel Basın, Risale, Hatay.

**POLITICAL FIGHT-HATAY İN
AN İNTELLECTUAL TREATİSE PORTRAIT AND
AHMET SIRRI HOCAOĞLU
DUNGEON KEEPER OF JUDAH THAT ALİ KEMAL GHOULS**

* Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
(ozkaya@mku.edu.tr).

** Yrd. Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
(volkan_payasli@hotmail.com).

Abstract

Think of the writers who serve the world with the Pen period, depending on the political atmosphere in the historical context of their roles is inevitable that changes. In this study, located Ahmet Sirri intellectual cadre of newspaper New day consider supporting the struggle of Hatay case Hocaoglu to be a treatise written in the Turkish Ottoman analysis. Hocaoglu 1936, self-financing to the employees in this context newspaper New day forced to act in accordance with French directors and writers, including the Chairman of the period, as opposed to the National Struggle Ali Kemal and Peyami Sabah analogy is remarkable. New day is important because it is the first and only daily newspaper to support the Hatay case. In this study it was determined that there Hocaoglu's arguments are correct, press Hatay was the main question of the case studies to clarify this aspect. The resulting solution then continued with the struggle of the French mandate authorities Hatay trial aimed to eliminate the deficiencies in this direction in the literature to reveal the said pamphlets axis. After joining assume Hocaoglu Hatay Bar Association's founder and multiparty survive the transition to the CHP and the carve a niche in the study between the DP dilemma, explaining as to what the impact of the mandate life in historical background, Hatay were asked to contribute to the cultural historiography.

Keywords: Ahmet Sirri Hocaoglu, intellectual Staff Movement, Local Press, Risale, Hatay.

Giriş

Biyografilerde tarihi şahsiyetlerin hayat hikâyeleri ele alınırken dönemin siyasi, sosyo-kültürel durumunun da ele alınması ve analiz edilmesi biyografik ve monografik çalışmaların değerini artırmaktadır. Her ne kadar biyografik çalışmalar kaynak kategorisinde yer almasa da ilerdeki çalışmalar için bir öncül aynı zamanda atıf yapılacak başvuru eser niteliği taşımaktadır. Mukayese ve tenkit süzgecinden geçirilerek biyografik çalışmaların sağlam bir temel üzerine inşa edileceği kanısındayım. Tarihçilerin bir biyografiden bekledikleri temel unsur, ele aldığı kişiyi tarihsel bağlamında kavramış olmasıdır. Biyografiyi ele alırken sadece o dönem konusunda yeterli bir bilgi birikimine sahip olmak yeterli değildir. Tarihçi, ele alınan kişinin hayatıyla ilişkisi olan dostları ve ailesinin yanı sıra düşmanlarının ve astlarının yazdıklarına dair tüm belgeleri incelenmelidir. Birincil el kaynakların eleştirel kullanılmasında şüphesiz ki sistemli biyografik çalışmalara önem arz etmektedir. Nitekim Nazi Almanya'sını ya da Sovyet Rusya'yı anlamamız açısından Hitler'in ve Stalin'in eksiksiz bibliyografyasına ihtiyaç vardır¹. Bu hatırlatmadan sonra Hatay tarihi alanında yapılmış çalışmaları irdelemek gerekir. Hatay tarih yazımında ağırlıklı olarak siyasi mücadele ele alınırken bu mücadeleyi gerçekleştiren belli bir kadro grubun etrafında olay örgüsü anlatılmaktadır. Ancak diplomatik-siyasi olayları gerçekleştirenlerin gölgesinde kalan unutulmuş entelektüellerin yaşam öykülerine

1 John Tosh, *Tarihin Peşinde*, (Çev.: Özden Arıkan), Tarih Vakfı Yurt yay., İstanbul, 2013, s.s.84-85.

ve mücadelelerine neredeyse hiç değinilmemiştir. Genel in içerisinde özel in kayıp olduğunu ve bu noktaların aydınlatılmadığı görmek mümkün olmuştur. Bu amaçla risaleyi ele almadan önce geniş bir Hatay mücadelesi ağı içerisinde yer alan Ahmet Sırrı Hocaoğlu'nun kim olduğunu hatırlamak anlamlı olacaktır. Yaptığımız araştırmada Hocaoğlu'nun detaylı bir tercüme-i hal bilgilerine ulaşamadık. Satır arası okumalardan, hatıratlardan, sicil kayıtlarından, parlamento tarihinden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda yaşantısını kaleme almaya çalıştık.

1. Hayatı

Hatay Barosu'ndan temin ettiğimiz nüfus kayıt örneğinde annesinin adı Zekiye, babasının adı Ali olan A.S. Hocaoğlu, Meşrutiyetin kesintiye uğradığı ve II. Abdülhamit döneminin çalkantılı siyasi havasında 1901 (1317) senesinde Antakya'da doğmuştur². Fransız manda döneminde düşün dünyası şekillenen Hocaoğlu, Fransız kültürünün yoğunlaştığı, yaygınlaştırılmaya çaba gösterildiği Türk kültürünün âdete belleklerden silinmeye çalışıldığı Antakya Lisesi'nde eğitim görmüştür³. Lise yıllarında Fransız kültür emperyalizmine karşı Şükrü Balcı⁴ tarafından kurulan Genç Spor Kulübü'nün oyuncuları arasında yer almıştır. Daha sonra ki yıllarda kulübün umumi kâtibi olmuştur⁵. Bir kültür ve kaynaşma yeri olan kulüpte Türklük cereyanının gençlere aşılandığını görmek mümkündür. Futbol, voleybol, atletizm gibi spor dallarının dışında müzik, tiyatro gibi aktiviteler de yer almıştır. Adeta Türk gençleri için bir eğlence ve kültür yuvası olmuştur. Türkiye'de gerçekleştirilen Harf İnkılabının gençlere

2 Hatay İli, Antakya İlçesi, Nüfus Kayıt örneği. Mezuniyet belgesinde ise 1909'da doğmuş olduğu belirtilmektedir. Ahmet Sırrı Hocaoğlu'nun kızı Ayda İnal ile yapılan sözlü görüşmenin ilgili kısmı aşağıdaki gibidir; " Babam 1909'da Antakya'da doğdu. Dönem gazete ve mecmualarından özellikle milli olanlarında yazılar yazdı. Yeni Mecmua ve Yenigün grubu içerisinde yer aldı. Ancak Yenigün grubuna bir dönem muhalif bir tutum sergiledi. Bu risaleyi de bu dönemde yazmış olmalı. Yenigün grubunun o dönem kapanan muhalif bir Sancak gazetesi olan Antakya'nın matbaasını satın alarak yerine kendi matbaalarını kurma suretiyle yayınlarını sürdürme çabalarını eleştirdi. Mesleği Avukatlıktır. İki dönem Hatay milletvekilliği yaptı. Hatay Barosunun kurucusu ve üç dönem de yani on beş sene aralıklarla başkanlığını yürüttü. Baro başkanlığı dönemleri, 1944-1949; 1951-1959; 1969-1971'dir. 11.Dönem milletvekilidir. Kurucu meclis üyeliği yaparak yaklaşık 61sene çalıştı. Hatay'ın Türkiye'ye iltihakından sonra özellikle milli yayın politikasına sahip Atayolu gazetesinde çok sayıda yazılar yazdı. Ayşe Sevim Atalay ile evlenerek benim ile beraber dört çocuk babası olarak yaşamıştır. Babam 2001 yılında vefat etti. Sözlü kaynaklardan Ayda İnal ile 14.06.2012 tarihinde yapılan görüşme.

3 İsmet Melek, Hamit Pehlivan, *Hatay Devleti*, Hatay Valiliği yayın no: 15, Hatay, 2011,s.80.

4 1906'da Antakya'da doğmuştur. 1928'den beri Yeni Mecmua ve sonrası gazeteye dönüşen Yenigün'ü çıkartmaya başlamıştır. Gazetede yapmış olduğu neşriyatlarla Hatay'ın kurtuluşuna hizmet etmiştir. Hatay Devleti döneminde matbuat müdürlüğü yapmıştır. Belediye Reisliği yapmıştır. Hatay Gençlik Teşkilatının başında bulunarak Beden Terbiyesi kulüplerini idare etmiştir. Antakya Halkevi'nde 1940 ve 1945 yıllarında fiilen çalışmıştır. Halkevi başkanı olmuştur. Atayolu gazetesinde CHP'nin fikirlerini yaymaya çalışmıştır. Bkz: BCA, 490.01.0.0, Yer no: 1224.2.39.

5 İleri Hüriyet, 5 Haziran 1949.

öğretilmesi gibi önemli bir misyon üstlenmiştir. Türkiye’den Latin Harfli kitaplar getirilerek yeni yazı burada pekiştirilmiştir⁶. Kurum âdete Türkiye ile Misak-ı Milli sınırları dışında kalmış sancak bölgesi ile bir kültür koridoru oluşturmuştur. Kulüp, manda döneminde Hocaoğlu’nun ve diğer Türk gençlerinin bedensel ve zihinsel yönden gelişmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.

1928 yılında Türkiye’de gerçekleştirilen Harf İnkılabının Sancak bölgesinde uygulayan ve yeni harfleri halka öğreten entelektüel kadro hareketinin öncü isimlerinden biri olmuştur. Dönem arkadaşı olan ve daha sonra Hocaoğlu ile ters düşen Selim Çelenk⁷ anısında o yıllardan şöyle bahsetmektedir⁸:

“1928 yılında Anayurtta yeni Türk harflerinin kabul edilmesinden sonra öteki devrimler gibi Atatürk’ün bu çağdaş girişiminin etkisi de Hatay’da çok olumlu yankılanmıştı. Hemen İstanbul’dan yeni alfabeler getirterek halka dağıtılmaya başladık. Başta aydın gençler olmak üzere Bütün Türkler (yobazlar hariç) yeni Türk harflerini öğrenmek için can atmaya başladı. Özellikle esnaf gençlerinin bu konuya ilgisi yoğundu. O sırada Antakya’ya İhsan adında biri gelmişti. İhsan beyin dükkan dükkan dolaşarak halka yeni Türk harflerini öğretmek için bir misyoner gibi çaba harcadığını gördük. Bu durumu ve halkın gösterdiği büyük ilgiyi dikkate alarak Ahmet Sırrı Bey (Hocaoğlu) ile Antakya’da halka yeni Türk harflerini öğretmek için gece kurs açmaya karar verdik.” Anının devamında Türkiye’de Türk Dil Encümeni’nin kabul ettiği alfabeler, okuma kitapları, yazma rehberleri İstanbul’dan getirilerek Hocaoğlu ile

6 Selim Çelen, *Hatay’ın Kurtuluş Mücadelesi Anıları*, Antakya Gazeteciler Cemiyeti yay., Hatay, 1987, s.32; Hulki Öcal, *Hatay Savaşı*, Desen Matbaası, Ankara, 1953, s.112-113; Remzi Siliöz, “Gençspor Kulübünün İlk Umumi Kâtibi Remzi Siliöz Hatay’da İlk Spor Teşkilatının Nasıl Kurulduğunu Anlatıyor”. İleri Hürriyet, 2 Haziran 1949.; *Devrimci Gençlik*, 24 Ocak 1954.; Kulübün Fransız kültür emperyalizmine karşı kurulduğu dönemin Antakya Lisesi müdürü Fransız Pierre Bazantay tarafından da teyit edilmiştir. Eserinde 1927’de kurulduğu, kulübe 200 kişinin kayıtlı olduğunu ve kulübün içerisinde binlerce ciltlik kitaplara sahip okuma salonlarının bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 1937 ortalarına doğru Antakya’da yerel bir spor kulübü olan “Le Genç Spor” isimi değiştirilmiş ve “La Maison Du Peuple D’ Antioch” yani Antakya Halkevi kurulmuştur. Esas merkezi Antakya olan Halkevi, kısa bir süre içinde de Reyhanlı ve Belen kazalarında şubelerini açmıştır. Bkz: Pierre Bazantay, *La Penetration De L’enseignement Dans Le Sandjak Automene d’Alexandrette*, Beyrauth, Imprimerie Catholique, 1935.s. 14.

7 1902’de Antakya’da doğmuştur. Son tahsilini Antakya Lisesi’nde tamamlamıştır. 1930 yılından itibaren “Yeniğün” gazetesi Neşriyat Müdürüdür. 1928’den 1939’a kadar Milli Emniyet’in Hatay ve Suriye istihbarat şefliğini yapmıştır. 1928’den 1931 yılına kadar Antakya’da bir kurs açarak 1250 vatandaşa yeni Türk harfleri ile okuma-yazma öğretmiştir. 1925’te Hatay’da ilk defa şapka giydim. Anayurttaki inkılapları günü gününe tatbik ve yazılarıyla yaymıştır. Hatay kurtuluş mücadelesinin başından sonuna kadar içinde bulunmuştur. Hatay Heyeti Temsilîye azalığı yapmıştır. 1930’dan 1938’e kadar Fransızlar tarafından 12 defa tevkif ve para, hapis cezalarına çarptırılmıştır. 25 Eylül 1936’da Milli Şef İsmet İnönü tarafından, Hatay kurtuluş mücadelesi için direktifler almıştır. 15 son teşrin 1936 tarihinde üç arkadaşıyla birlikte Fransızlar tarafından Suriye’ye Humus şehrine sürgün edilmiştir. Hatay’ın Türkiye’ye iltihakı ile THK Vilayet İdare Heyeti Başkanlığına seçilmiştir. 1940’ta CHP Vilayet İdare Heyeti azalığına seçilmiştir. 1942 Haziranından 10 İlk kanun 1942 tarihine kadar İdare Heyeti Reisliğini yapmıştır. Bkz: BCA, 490.01.0.0, Yer no: 302.1225.2

8 Çelenk, a.g.e, s.44.

dağıtıldığından bahsedilmiştir. Görüldüğü üzere Hocaoğlu, gençlik yıllarında Sancak Türkleri ile Türkiye Türkleri arasında kültürel bağları oluşturmak için çaba göstermiştir. Latin harflerini gece kursları ile halka öğretmek millilik bilincini uyanık tutmaya çalışmıştır.

15 Mayıs 1928'de Türkiye'de gerçekleşen sosyo-kültürel inkılapların halka yansıtmak için bir grup münevver tarafından Antakya'da ilk Türkçe dergi olan "Yeni Mecmua" çıkarılmıştır. Bir eğitim-kültür yuvası olarak sancak halkının sesi olmuş, Türkiye'deki gelişmelerden halkı haberdar etmiştir. İşte bu derginin aydın kadrosu arasında Hocaoğlu'nu görmek mümkündür. Bu bağlamda Fransız idarecilerin baskısına rağmen Latin Harflerinin Türk gençleri tarafından öğrenilmesi için teşvik edici yazılar yazarak milli bilinç ve şuurun şekillenmesinde önemli roller üstlenmiştir. Kendisinin kurucu olmuş olduğu mecmuada Sancak Türkleri ve gençleri için 15 Eylül 1929 tarihinde "Niçin Okumuyoruz" adlı bir yazı yazmıştır. Fransız manda idarecilerinin baskılarına rağmen bölge Türkleri ile Türkiye Türkleri arasında kültür koridoru oluşturmak için eski harflerle dimağlarda önemli izler bırakacak olan yazıda şunlar kaleme alınmaktaydı:⁹

"... Şimdi düşünüyorum acaba hakikaten bugünkü gençlik asrın istediği kadar okuyor mu? Gördüğüm, okuduğum ve işittiğim bazı esaslar. İstinaden Bi'la tereddüt diyorum ki bugünkü gençliğin asrımızın istediği kadar okumuyor. Evvela memleketimizden başlayacağım. Bugün memleketimizin küçük bir kütüphanesi var. Buraya gelen gazete, mecmua ve kitapların adetleri malumdur. 15 Milliyet, 5 Akşam; Mecmualardan 8 Hayat, 2 Uyanış, 5 Muhit, 6 Resimli Ay; mizah gazetelerinden 6 Akbaba, 5 Papağan, 15 Köroğlu kitaplarda bu nispette doğrudan doğruya gazetelere abone olan yoktur. İşte bu rakamların ifade ettiği yekûn yalnız bizim memleket için değil bütün bir sancak içindir... Hâlbuki memleketimizde bir lisemiz ve birçok da ali tahsil görmüş gençlerimiz var. Memleketimize gelen kitap, gazete ve mecmuaların yekûnu böylece malum olduktan sonra gençlerimizin okumadığına bil'a tereddüt hüküm edebiliyoruz... Okuma zevkini tatmış olanlar yeni alfabemizin birkaç günlük zahmetine katlanarak öğrenir ve okurlar..."

Fransızca eğitim veren Antakya Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Dar'ül Fünun'u Hukuk Fakültesini kazanmıştır. İstanbul Dar'ül Fünun'unu Hukuk Fakültesi'nde 307 numarada kayıtlı olan Hocaoğlu, 1932-1933 senesinde "iyi" derece ile mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra yüksek tahsil görmek için Paris'e gitmiştir. 19 Kasım 1936'da Paris Hukuk Fakültesi'nden (Ekonomi Politik) doktor unvanını almaya hak kazanmıştır¹⁰. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden elde ettiğimiz -ki çok partili hayata geçildikten sonra kaleme alınmış - bir belgede Hocaoğlu'na ilişkin şunlar yer almaktaydı¹¹:

9 Ahmet Sırrı, "Niçin Okumuyoruz?", *Yeni Mecmua*, S.32, 15 Eylül 1929, s. 5. ; Ayrıca metin için bkz.: Ek.6.

10 TBMM ALBÜMÜ- C.2, 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1, Ankara, 2010, s.718.

11 BCA. 490. 1.0.0, Yer no: 442.1828.1.

“yaradılış ve temayülleri itibariyle kozmopolittir. Türklüğe muhalefetiyle maruf olan, Kuseyri ailesinin uşaklığından yetişmiş bir babanın oğludur. Komünistlikle maruftur. İki defa İstanbul’da bir defa da Hatay idaresi zamanında Komünist propagandası yapmak ve komünist cemiyeti teşkil etmek suçundan dolayı tevkif edilmiştir. Hatay kurtuluş mücadelesini baltalamak için elinden geleni yapmış bir de kitap neşretmiştir. Tahsilini İstanbul hukukunda yapan Sırrı Hocaoğlu Fransızların teşvik ve muzaheretıyla Paris’e gitmiş ve iki sene sonra Sorbon Darülfünuna devam etmiştir. Çok zeki, kurnaz ve menfi ruhlu komünisttir.”

Hocaoğlu mezun olduktan sonra Hatay Devleti kurulmadan önce Halep Hükümeti avukatlar bürosuna kayıtlıydı. 15 Ağustos 1938 tarihinde Hatay halkının sesi olan ve Hatay mücadelesini yürüten kadro hareketinin öncü isimlerden biri olan Remzi Siliöz tarafından çıkarılan “*Kurtulan Yurd*” adlı dergide hem kurucu misyon yüklenmiş hem de entelektüel birikimini hukuk-ekonomi çerçevesinde yazıya dökmüştür¹².

2 Eylül 1938 tarihinde Hatay Devleti kurulduktan sonra 22 Eylül’de Yüksek Mahkeme kurulmuştur. Reisliğe Avukat N. Agasyan, Baş müddeiumumi Cemil Bahadırlı, Aza muavinliğine de Ahmet Sırrı Hocaoğlu seçilmiş ve Mehakim Teşkilatı Hakkında Muvakkat Kanun çıkarılmıştır¹³. Temmuz 1939’a kadar bu görevini sürdürmüştür. İltihaktan sonra 3717 sayılı kanunun 9 uncu maddesinde ilhak tarihinden evvel Hatay’da mer’i kanunlara göre avukatlık veya dava vekilliği ruhsatnamesi olanların mevcut kanuna göre avukatlık yapmak hakkına istinaden Hocaoğlu 18 Haziran 1939 tarihinde Adana Baro Riyaseti Yüksek Makamına, Seyhan Barosu’na kayıt olmak için başvuruda bulunmuştur. 19 Ağustos 1941 tarihinden 25 Aralık 1943 tarihine kadar Seyhan Barosuna kayıtlı kaldıktan sonra Hatay barosuna naklen kayıt olmuştur¹⁴. 29 Aralık 1946’da DP İl İdare Kurulunda yer almıştır¹⁵. 5 Nisan 1949 tarihinde DP İl Kongresini yaparak, İl İdare Kurulu başkanlığına Ahmet Sırrı Hocaoğlu getirilmiştir¹⁶. Nitekim “İleri Hürriyet” adlı bir gazete 1949 yılının Mart ayı başlarında Avukat Ahmet Sırrı Hocaoğlu tarafından çıkarılmış, CHP aleyhinde yazmış olduğu yazılar nedeniyle 1950’de kapanmıştır¹⁷. DP ile görüş ayrılığı yaşayan Ahmet Sırrı Hocaoğlu tarafından 1950’de çıkarılan “*Halkın Sesi*” adlı gazete de 1951 yılında kapanmıştır¹⁸.

DP ile yollarını ayıran Hocaoğlu, 1954 seçimleri için tercihini CHP’den yana kullanıp, milletvekili listesinde yer almıştır. Ancak ülke genelinde olduğu

12 *Kurtulan Yurd*, Yıl 1, S.2, 15 Birinciteşrin 1938, s.9

13 *Yeniğün*, 23 Eylül 1938; *Hatay Devleti Resmi Gazetesi*, 26 Eylül 1938, Kanun no: 4, s.466.

14 *Hatay Adliyesi Arşivi*.

15 BCA. 490.1.0.0, Yer no: 442.1828.1.

16 *Atayolu*, 5 Nisan 1949.

17 BCA. 490.1.0.0, Yer no: 1285.275.2.

18 Tekin, *Hatay Basın Tarihi*, s.130.

gibi seçimleri Hatay'da DP kazanmıştır¹⁹. 1957 seçimlerinde tekrar CHP'den aday olmuştur. Hatay'da oyların çoğunluğunu almasıyla XI. Dönem TBMM Hatay Milletvekili olmuştur²⁰. 1960'a kadar ki dönemde zabıt cerideleri incelendiğinde Hocaoğlu'nun konuşmalarının ağırlıklı olarak bütçe tasarıları üzerinde olduğu tespit edilmiştir²¹. 27 Mayıs 1960 müdahalesinden sonra Temsilciler Meclisi Hatay İli Temsilcisi olmuştur²². Aynı zaman da Kurucu Meclis ve Dış ilişkiler Komisyonu Sözcüsü görevini üstlenmiştir²³.

1961'de tekrar CHP Hatay milletvekili olmuş, bu görevini de 1963'e kadar sürdürmüştür.²⁴

2. Risale “Zindan Bekçileri Yahut Hortlayan Ali Kemal

Ahmet Sırrı Hocaoğlu, çalışmamızın esas unsurunu oluşturan risalesini 18 Ağustos 1936 yılında Antakya'da kaleme almıştır. Risale Halep'te maarif matbaasında basılmıştır. Söz konusu olan risale 16 sayfa olup Osmanlıca Türkçesi ile yazılmıştır. Risalenin son sayfasında satış fiyatı olarak 2 kuruş ifadesi belirtilmiştir. Ön söz ve son söz bölümlerine de yer veren risale giriş bölümünün alt kısmında tarihi sözlerin yanı sıra tarihi isimlerin de muhafazasında muvafık olduklarına dair bir dip not düşerek konuya dikkat çekmiştir. Risale içerik açısından analiz edildiğinde, dönemin değişken siyasal yapısından etkilenildiği anlaşılmaktadır. Ahmet Sırrı Hocaoğlu, Yeni Mecmua ve Yenigün gazetesi yazar ve düşün kadrosu içerisinde yer almış olmasına karşın bir süre sonra söz konusu millî basın grubuna karşın bazı eleştirileri de kaleme almaya başlamıştır. Zira Hocaoğlu'nun söz konusu bu ikircikli siyasal ortamda yazın üslubunda da bir farklılaşma yaşadığı anlaşılmaktadır.

Fransa manda idaresinin sadece manevi değil özellikle nakdi destek verdiği bazı yayın kolları kesintisiz yaşamını sürdürürken millî cephe entelektüel mücadele veren basın kolları sansüre tabi bırakılmıştır. Bu tek taraflı uygulama kimi basın kollarının sadece yayın yaşamının devamlılığını sürdürebilme gayesi için değişen siyasal konjektüre göre tarafsız ya da belli belirsiz siyasal yazın üslubuna sahip çıkma zorunluluğu getirdiği dikkat çekici bir durumdur. Hocaoğlu'nun kaleme aldığı risalesinin bu döneme denk düşmüş olduğu düşünülmektedir.

Risale Birinci Dünya Savaşı sonrası Anadolu'nun işgal süreci hakkında bilgiler vererek başlamıştır. Ayrıca risalede, İzmir ve havalisinde köylülerin

19 *Atayolu*, 29 Mart 1954.; *Yeniyol*, 29 Mart 1954.; *Milliyet*, 13 Nisan 1954.; *Devrimci Gençlik*, 30 Mart 1954.

20 *Atayolu*, 29 Ekim 1957.

21 Ayrıntılı bilgi için bkz: *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.2, DXI, 27 Şubat 1958, s.965; *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.7, D, XI, 26 Şubat 1959, s.955.

22 *Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi*, C.2, 22 Mart 1961.

23 *Kurucu Meclis Tutanak Dergisi*, C.2, 29 Mart 1961.

24 *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, C.2, D1, 8 Şubat 1963.

hikâyeleri, işgallerin seyri, halkın müdafaa kabiliyeti ve isteği ile ilgili önemli örneklemeler de yer almaktadır. Hocaoğlu risalesinin ilk bölümünde Anadolu işgalleri ve özellikle İzmir ve civarının işgal sürecinden şu sözleri ile değinmiştir;

“...Kavga başlamıştı. Türk milleti kolu, kafası ve hatıralarıyla bağlandı. Anadolu baştanbaşa ayaklanmıştı. Aydın uşaklarının kahramanlığı, Antepi kardeşlerin düşmana erkekçe saldırısı Kars köylülerinin hikâyeleri havadaki ses dağlarının önüne geçmiş bulunuyordu...”²⁵

Hocaoğlu risalesinin girişini İstanbul’un İngilizler tarafından işgali ve bu işgale karşı duyulan tepkileri anlatarak geliştirmiştir. Ayrıca, Ali Kemal olayından bahsederek benzer bir gelişme olarak değerlendirdiği bir durum hakkında kısaca bilgiler vermeye devam eder. Anavatan Türkiye’nin kapı komşusu olarak değerlendirdiği Hatay’da merkez Antakya’nın milli yerel gazetelerinden Yenigün’ü Peyam-ı Sabah’a Yenigün gazetesinin öncü kalemlerinin başını çeken Şükrü Balcı, Selim Çelenk ve yazar grubunu hortlayan Ali Kemal’e benzetmiştir. A.S. Hocaoğlu’nun risalesinde geniş yer verdiği bu duruma neden olarak gösterdiği bazı haber yazılarıdır. Bu yazılar risalesinin içerik analizinin yapılacağı bu bölümde ele alınacaktır.

Risale genel anlamda Hatay’ın 1936 yıllarının siyasal, sosyal, kültürel ve entelektüel potansiyeli hakkında bilgiler verirken basın yayın yaşamının kendi içerisindeki ikircikli yapısına da dikkat çekmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde Hatay’da basın yayın yaşamının içerisinde aktif olarak yer almış kimi gazetelerin özellikle Yenigün’ün seçilmiş yazıları üzerine eleştirilere geniş yer verildiği görülmektedir. Risale ’de yazar Ahmet Sırrı Hocaoğlu, Yenigün gazetesini dönemin muhalif yayın organlarından olan Antakya gazetesi ile karşılaştırmış. Gazetelerin yayın politikaları, yazar kadroları ve yazım üslubu hakkında karşılaştırmalar yapan Hocaoğlu’nun, kimi açılardan keskin eleştirilerden de kaçınmamış olduğu dikkat çekicidir. Bu eleştirilerden biri aşağıdaki gibidir;

“...Yenigün ve halk grubuna karşı çıkarılan Antakya gazetesi ilk iş olarak bu iki kuvvete çatıyor. Hatta bunu yaparken tabii Türkiye ve Türk ricaline hücumdan da geri kalmıyor...”²⁶

“...Yenigün 10 Pazar 1.gününün 1933 tarihli nüshasında şu satırla ilan edildi: “Şehrimizde bulunmakta olan Ziraat Veziri Hacı Mahmud Efendi hazretleri dün sabah matbaamıza nezaket ziyareti yapmışlardır...”²⁷”

Risalede yer alan ve yukarıda belirtilen bilgilerden yola çıkarak Hocaoğlu’nun dönemin siyasal ortamı içerisinde Fransız manda yönetimi taraftarı bir yayın politikası benimsemesi üzerine Antakya gazetesini eleştirdiği anlaşılmaktadır. Hocaoğlu Antakya gazetesinin yazın politikasını Fransız manda

25 Hocaoğlu, *Zindan Bekçileri Yahut Hortlayan Ali Kemal*, Antakya, 1936, s.2.

26 Hocaoğlu, *a.g.e.*, s.6.

27 *A.g.e.*, s.4.

idaresinin tek taraflı kararlarını destekler bir şekilde oluşturmasını eleştirmiştir. Aynı dönem Hatay'da işgal yılları ardından oluşturulan Sancak yönetiminde bu tarz yayın politikası ve yazın üslubuna sahip muhalif gazetelerin içerisinde Yenigün milli bir yazın üslubuna sahipti. Ancak Hocaoğlu, Yenigün gazetesini sütunlarına taşıdığı bir haber ile gazeteyi Antakya gazetesi ile eş tutmuş ve eleştirmiştir. Manda idaresinin yönetim sistemi içerisinde yer alan bir yöneticinin Yenigün gazetesi matbaasını davetine ilk sayfada bir haber ile yer verilmesi mevcut sürekli yayın politikasının dışında bit tutum olarak değerlendirerek kamuoyunun dikkatini bu çelişki olarak yorumladığı duruma çekmeye çalıştığı görülmektedir.

1936 yılı ve sonrası süreçte manda idaresinin basın yayın organları üzerine sansür uygulamalarını yoğunlaştırmaya başladığı bir dönem olduğundan, gazetelerin karşı karşıya kaldıkları en ciddi sorun nakdi kaynaklar konusu olmuştur. Manda idaresi hem resmi hem de kimi özel paralı ilanların kendi yayın politikası çerçevesinde çıkan gazetelere sunarak milli cephede çıkan gazetelere bu anlamda bir sıkıntı oluşturmaktadır. Zira Yenigün gazetesinin özellikle bu dönemden itibaren bu yolla elde edemediği geliri satış tirajını arttırarak telafi etmeye çalıştığı bilinmektedir. Sorun çoğu zaman bu şekilde de çözümlenemeyince Türk Hükümetinin nakdi desteği sağlanmaya çalışılmıştır. Hocaoğlu'nun Yenigün gazetesinin söz konusu haberini, bu yönde oluşan nakdi sıkıntısını giderme yolunda bir çaba olarak değerlendirmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Yenigün gazetesi kendi aynı tarihli süreli çıkan nüshalarında nakdi sıkıntı değil kapatılma kaygısı ve endişesi üzerine siyasal bir denge sağlayarak sahip olduğu yayın politikasını sürdürmeye devam etmiş olduğunu belirtmiştir. Zira bu yönde aralıksız olarak yayın yapan Yenigün gazetesi dönemin milli cephede yayın yapan basın organlarının öncüsü olarak diğerlerinin başında gelmektedir. Dolayısıyla Hocaoğlu'nun kaleme aldığı risalesinde Yenigün üzerine yoğunlaştırmış olduğu eleştirel kritik, Hatay'da özellikle şehir merkezli oluşan ve zaman içerisinde yaşanan siyasal ortamda olgunlaşan entelektüel sahada kimi fikir ayrılıklarının olduğu ya da söz konusu gruplar içerisinde tam olarak oturmamış bir fikirsiz alt yapının bulunduğu anlaşılmaktadır²⁸.

Sırrı Hocaoğlu, risalesinde Yenigün gazetesinin 18 Şubat 1934 tarihli aşağıdaki haberine de geniş yer vererek sert bir eleştiriye tabi tutmuştur. Yazı aşağıdaki gibidir;

“Yaşasın müstakil Sancak yaşasın İstiklal! Yaşasın halk grubu yaşasın mandater devlet²⁹.” Gazetenin bu yazısını Hocaoğlu risalede *Gaziyi dinleyelim* diyerek, Mustafa Kemal Atatürk'ün manda ve himayeye dair sözlerinden “Ecnebi bir devletin himaye ve sahabetini kabul etmek insanlık evsafından mahrumiyeti, aczi, meskeneti etrafından başka bir şey değildir” çerçevesinde

28 Olcay Özkaya Duman, *Sancak'tan Devlet'e Hatay Basını 1921-1939*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta, 2013, s.57.

29 Hocaoğlu, *a.g.e.*, s.8.

eleştirmiştir³⁰. Hocaoğlu, Yenigün gazetesi ve yayın grubunu bir taraftan halk grubunu destekler bir taraftan da manda idaresi ile ilgili söz konusu üslubunu devam ettirmesi nedeniyle eleştirdiği anlaşılmaktadır. Ancak söz konusu dönemde daha önce ki bölümde de değinildiği üzere Yenigün gazetesinin yayın yaşamını sürdürmekte olduğu 1930'lu yıllarda yazılarından ve yayın üslubundan dolayı sürekli olarak kapatılmaya ve sansüre maruz bırakıldığı bilinmektedir. Bu nedenle öncelikle süreli yayın sürdürülebilmek için manda idaresinin kimi tutumlarına karşı bir denge siyaseti yürütebilmesi gereğinden söz konusu yazıları kaleme aldıkları anlaşılmaktadır. Ancak bu denge siyaseti gazetesinin milli karakterine ve bu yöndeki yazın politikasını değiştirmemiştir. Zira bu konuda gazeteye ait arşivlerimizde bulunan sayılarda gazetesinin yayın politikası ve üslubuna dair çok sayıda bilgiler verilmiştir³¹. Ayrıca dönem tanıkları anılarında ve kimi sözlü kaynaklar sözlü ifadelerinde gazetesinin sıklıkla kapatıldığı ve kimi dönem ise ciddi sansüre tabi bırakıldığı buna karşın milli karakterinden vazgeçmediği yönünde önemli bilgiler vermiştir³².

---

30 A.g.e., s.8.

31 Duman, a.g.t., s.s.62- 63.

32 Hamdi Selçuk, *Hatay'ın O Günleri*, Özdemir Basımevi, İstanbul, 1971, s.35, 36. Ayrıca bkz.: Selim Çelenk, *Hatay'ın Kurtuluşu Mücadelesi Anıları*, Antakya, 1997, s.82; Sözlü Kaynaklardan Ahmet Sırrı Hocaoğlu'nun kızı Ayda İnal ile 14.06.2012; Yenigün Gazetesi Sahibi Selim Çelenk'in oğlu Merhum Günay Çelenk ile 21.11.2012 ; Zeki Özkaya ile 28.06.2011; Bereket Yurt ile 25.07.2011 tarihli görüşmeler.

Sonuç

1936 yılı basım tarihli olan Risale dönemin siyasal ve entelektüel ortamı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Buna göre özellikle yazın dünyasında, sadece manda idaresi ve Suriye yönetimi desteği ile yayın yapan muhalif grupta değil milli grupta da yayın yapan münevverler arasında görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Milli grupta basın yayın yaşamını en başından itibaren aralıklarla ancak kesintisiz devam ettirmeyi başaran Yeni Mecmua ve Yenigün etrafında entelektüel bir yazın mücadelesi oluşmuştur. Bu yazın mücadelesi bilinçli ve programlı bir yazın çabası içerisinde entelektüel bir girişim olarak faaliyet yürütmüştür. Bu entelektüel mücadelenin taşıyıcısı matbaa ve gazete iken yürütücüsü ise kuvvetli bir kadrodan oluşmuştur. Söz konusu milli kadro içerisinde daha çok ilk yıllarda yer alan ancak bir süre sonra gazetenin sahibi ve yazar kadrosu ile aralarında yaşanan kimi anlaşmazlıklar nedeni ile grubun dışında duran Ahmet Sırrı Hocaoğlu, ele aldığımız risalesi ile söz konusu sürecin nedenlerinden çok ortaya koyduğu ikircikli yapı hakkında bilgiler vermiştir.

Risaleden elde edilen bulgulara göre, Fransa manda idaresi ve uygulamalarının sadece siyasal yaşamda değil görüldüğü üzere Sancak Türkleri arasında Türkiye ile bir kültür koridoru ve bir kurtuluş köprüsü olarak da değerlendirilmesi gereken milli basın faaliyetleri içerisinde de huzursuzluklara ve ayrılıklara neden olacak girişimlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Hatay'ın Fransızlar tarafından işgal edilerek bir Sancak idaresi ile yönetilmesi ile başlayan ve 1936 yılı ile git gide kuvvetlenen basın yayın yollu mücadele veren entelektüel kadro hareketi Sancak'ın kültürel savaşımının öncü kuvveti olmuştur. Basın yollu bu entelektüel mücadele bu yönde Sancak'ın birliği, bütünlüğü, öz kültür mirasının savunucusu olarak Hataylıları aydınlatmayı ve bilinçlendirmeyi milli bir amaç edinmiştir. Ancak bölgede özellikle 1936 yılı itibarı ile güçlenen milli basının Fransız manda idaresi tarafından zayıflatılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Zira söz konusu risale bunun en önemli sonuçlarından biri olarak değerlendirilebilir. Başlangıçta milli yazın politikasını savunan ve bu yönde yazıları ile bu gruba her alanda desteğini esirgemeyen, Türkiye'de uygulanmaya başlanan Atatürk'ün inkılap girişimlerinin Sancak'ta uygulanabilirliği için büyük çabalar gösteren Ahmet Sırrı Hocaoğlu, süreç içerisinde söz konusu yayın kolunu eleştirmeye başlamıştır. Ancak kaleme aldığı risale ile bunu yazıya döken Hocaoğlu'nun bunun dışında bu yönde yazmış olduğu her hangi bir başka çalışmasına rastlanmamıştır. Dolayısı ile bu muhalif tutumun kısa bir süre devam edip değişen siyasal ortamın milli grubun haklılığı ve başarısına zemin hazırlaması ile zayıfladığı anlaşılmaktadır. Zira Sırrı Hocaoğlu Hatay'ın Türkiye'ye iltihakı öncesi ve sonrasında da milli yazın politikasına sahip önemli basın kollarından olan özellikle Atayolu gazetesinde sürekli olarak yazılar yazmayı sürdürmüştür.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

BCA, 490.01.0.0, Yer no: 1224.2.39.

BCA, 490.01.0.0, Yer no: 302.1225.2

BCA, 490. 1.0.0, Yer no: 442.1828.1.

BCA, 490.1.0.0, Yer no: 1285.275.2.

Hatay Adliyesi Arşivi.

II. Süreli Yayınlar

Atayolu, 5 Nisan 1949.

Atayolu, 29 Mart 1954.

Atayolu, 29 Ekim 1957

Devrimci Gençlik, 24 Ocak 1954.

Devrimci Gençlik, 30 Mart 1954.

Hatay Devleti Resmî Gazetesi, 26 Eylül 1938, Kanun no: 4.

İleri Hürriyet, 5 Haziran 1949.

Kurtulan Yurd, Yıl 1, Sayı 2, 15 Birinciteşrin 1938, s.9

Kurucu Meclis Tutanak Dergisi, C2, 29 Mart 1961.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, C2, D1, 8 Şubat 1963.

Milliyet, 13 Nisan 1954.

TBMM Albümü- C.2, 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1, Ankara, 2010.

TBMM Zabıt Ceridesi, C2, DXI, 27 Şubat1958.

TBMM Zabıt Ceridesi, C.7, D, XI, 26 Şubat1959.

Temsilciler Meclisi Tutan Dergisi, C2, 22 Mart 1961.

Yeniğün, 23 Eylül 1938.

Yeniyol, 29 Mart 1954.

III. Kitaplar

- BAZANTAY, Pierre, *La Penetration De L'enseignement Dans Le Sandjak Automene d'Alexandrette*, Beyrauth, Imprimerie Catholique, 1935.
- ÇELENK, Selim, *Hatay'ın Kurtuluş Mücadelesi Anıları*, Antakya Gazeteciler Cemiyeti, Hatay, 1987.
- HOCAOĞLU, Ahmet Sırrı, *Zindan Bekçileri Yahut Hortlayan Ali Kemal*, Antakya, 1936, s.6.
- ÖCAL, Hulki, *Hatay Savaşı*, Desen Matbaası, Ankara, 1953.
- ÖZKAYA DUMAN, Olcay, *Sancak'tan Devlet'e Hatay Basını 1921-1939*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta, 2013, s.57.
- MELEK, İsmet; PEHLİVAN, Hamit, *Hatay Devleti*, Hatay Valiliği Yayın no: 15, Hatay, 2011.
- SELÇUK, Hamdi, *Hatay'ın O Günleri*, Özdemir Basımevi, İstanbul, 1971.
- TEKİN, Mehmet *Hatay Basın Tarihi*, s.130.
- TOSH, John, *Tarihin Peşinde*, (çev: Özden ARIKAN), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2013.

IV. Makaleler

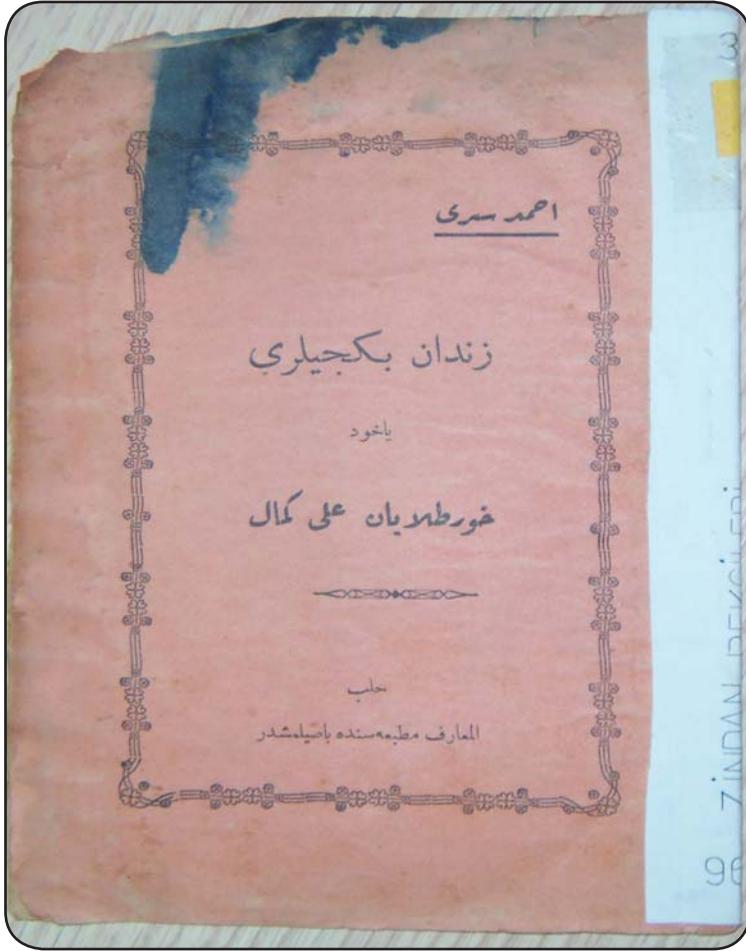
- HOCAOĞLU, Ahmet Sırrı, "Niçin Okumuyoruz?", *Yeni Mecmua*, S.32, 15 Eylül 1929.
- SİLİÖZ, Remzi, "Gençspor Kulübünün İlk Umumi Kâtibi Remzi Siliöz Hatay'da İlk Spor Teşkilatının Nasıl Kurulduğunu Anlatıyor." *İleri Hürriyet*, 2 Haziran 1949.

V. Sözlü Kaynaklar

- Ayda İnal (14.06.2012 tarihli görüşme)
- Günay Çelenk (merhum) (21.11.2012 tarihli görüşme)
- Zeki Özkaya (28.06.2011 tarihli görüşme)
- Bereket Yurt (25.07.2011 tarihli görüşme)

EKLER

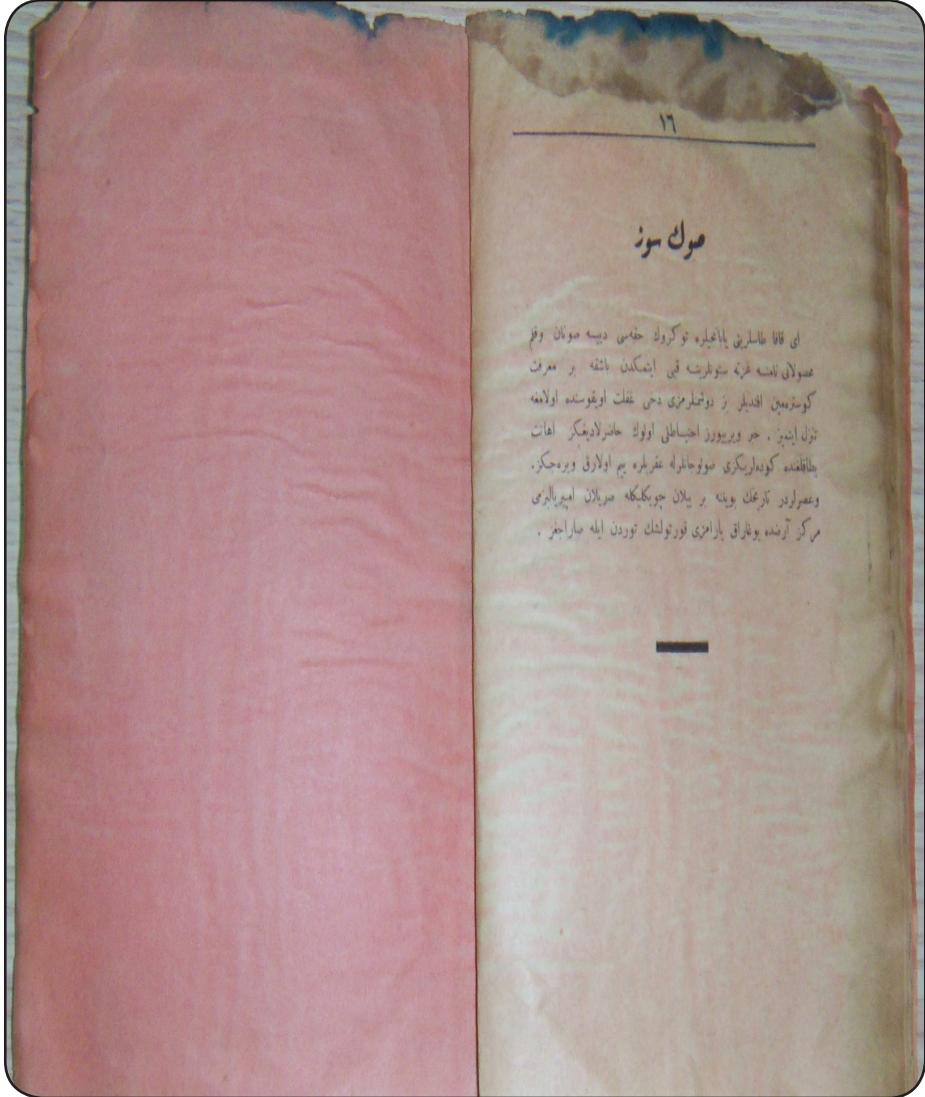
EK 1

Ahmet Sırrı Hocaoğlu, Zindan Bekçileri Yahut Hortlayan Ali Kemal, El Maarif Matbaası, Halep, 1936.

EK 3

Ahmet Sırrı Hocaoğlu'nun Risalesinin Sonuç Bölümü.

EK 4

Hatay Barosu Arşivi, Ahmet Sırrı Hocaoğlu.

EK 5

HATAY NÜFUS KARTI

Adı: Ahmet

Babası: Ali

Anası: Zekiye

Doğum yeri: Antakya

Doğum T.: 1909 Doğum yeri: Antakya

Cinsiyeti: E. E.

Medeni Hali: Bekâr

Kilası: Hortaç

Kıyafet: Antakya

Muhalleri: Esmalıs

Hane No: 15

Ev No: 5

Yayın No: 341

Yoktur Çekirdekli nüfus kartı aslına uygundur

12

30

30

Hatay Barosu Arşivi, Ahmet Sırrı Hocaoğlu Nüfus Kartı Örneği.

